

**MÁTE
SOUSEDY?
A MAJÍ,
CO VY
NEMÁTE?**

OLEKSIJ DORYČEVSKYJ

JAK UMĚT KRÁST

ANEBO PŘÍRUČKA

MEZINÁRODNÍ ZLODĚJINY

SCÉNÁŘ A REŽIE

PŘEKLAD

DRAMATURGIE

SCÉNA A KOSTÝMY

HUDBA

VIDEO

OBSAZENÍ

INSPICE

NÁPOVĚDA

ASISTENT REŽIE

OLEKSIJ DORYČEVSKYJ

JEKATERINA GAZUKINA

SIMONA PETRŮ

JAROSLAVA SYDORENKO

KATJA GAPOČKA

BOHDAN LOGVYNOVSKYJ

SÁRA AFFAŠOVÁ

BEÁTA KAŇOKOVÁ

VIKTOR DVOŘÁK

KATJA GAPOČKA

DANIELA SIMČIŠIN DEYLOVÁ

VERONIKA KOUDELKOVÁ

KOSTJANTYN ŽYROV

Šéf výpravy Adam Pitra. Manažer provozu Zbyněk Simčišin. Zvuk Ondřej Sýkora a David Tůma. Světla Marek Sucharda a Filip Jukl. Technika pod vedením jevištního mistra Lud'ka Blažka. Rekvizity Iveta Havlová a Michal Hakl. Garderoba Věra Chalupová a Jana Kohoutová. Maskérna Kristýna Koryntová a Nina Jirasová. Výroba dekorace Pavel Koten /KOTART/. Kostýmy vyrobila krejčovna Městských divadel pražských pod vedením Evy Duškové. Fotograf inscenace Patrik Borecký.

„K HESLU VOLNOST, ROVNOST, BRATRSTVÍ VŽDY DODÁVÁM TOTOŽNOST.“

AIMÉ CÉSAIR, MARTINICKÝ BÁSNÍK,
DRAMATIK A SPOLUZAKLADATEL HNUTÍ „NÉGRITUDE“

Tvrzení, že Ukrajina vlastně nemá právo na samostatnou existenci, to je čirý imperialismus. Dědictví ruského imperialismu. My na Západě jsme měli také mnoho různých imperialismů. Kdejaký národ, kdejaká dynastie byla přesvědčená, že je povolána vládnout světu, že „my jsme Habsburské“ a „Rule Britannia, Britannia rule the waves“ a tak podobně. Jen na Západě imperialismy jaksi trochu vyšly z módy a vzdělaní, normální lidé se spíše stydí za imperiální dějiny svých zemí. Bohužel Rusko v tomto smyslu neprošlo modernitou a neprošlo kritickou reflexí vlastních dějin. Ne že by tam scházeli kritičtí intelektuálové, ale vždy byli v menšině. A ve vládnoucím narativu pořád převládá to „*my jsme povoláni k něčemu zvláštnímu, my jsme ta nejvyšší kultura, nejvyšší civilizace, my máme právo, my jsme v právu...*“, jak to říká maršál v Čapkově *Bílé nemoci*. A jednou ze součástí tohoto ruského imperiálního narativu je to, že Ukrajina a Bělorusko neexistují, že to jsou vlastně jen takové etnografické zvláštnosti. Přinejmenším už od 19. století se slovo Ukrajina v oficiálních ruských pramenech nepoužívá. Tam se mluví o Malorusku, Velkorusku a Bělorusku, což je samozřejmě pro 40miliónový ukrajinský národ facka do obličeje jednoho každého z nich... Víte, já se bohužel těmi ruskými věcmi zabírám dost dlouho, takže já jsem zvyklý. Mě žádná šílenost spáchaná ruským režimem nemůže překvapit. A je to strašná věc našeho středoevropského vědomí, že zločiny nacismu jsou dokumentovány důkladně – jsou z toho pamětní místa, vozí se mládežníci, aby se jeli podívat, jak vypadal Buchenwald, jak vypadalo Dachau, Osvětim. Máme tady Stolpersteine po Praze, kde žili naši povraždění Židovští spoluobčané. Každý ví, co to byla Osvětim. Kdežto v tom sovětském modelu se o tom nemluvilo a dnes už se o tom zase nemluví. Dnes ty poslední historiky, kteří v Rusku ještě zkoušejí bádát o gulagu, zavírají. Takže zatímco Německo koná pokání za zločiny, jichž se dopustilo za druhé světové války, a koná to pokání do dneška, Rusko se nekaje. Čili všechny řeči o tom, že Rusko je křesťanská země, jsou čirá lež, protože základem křesťanství je uznání vlastní viny a pokání. Kdežto oni říkají: „*No my nic, to byly takové ‚collateral damages‘, jak by se řeklo anglicky. Takové vedlejší ztráty na okraj...*“

Současné Rusko je kultura lži. Je to kultura nemluvení o tom, čeho jsme se dopustili. A dokud se Rusko nezačne kát za zločiny, jichž se dopustilo ve 20. století a jichž se dopouští stále, tak to nikdy lepší nebude. Jednoho šílence nahradí jiný, menší šílenec. Dokud se nezmění mentalita, dokud skutečně to pokání, to uvědomění vin, které spáchali na Ukrajincích, na pobaltských národech, smlouva s Hitlerem, toto všechno, všechny ty okupace, všechny ty vpády... Dokud se nezačnou kát, dokud toto se nestane součástí vědomí takzvaných obyčejných Rusů, nic se nezmění. A opravdu nesnáším takové to: „*No, obyčejní Rusové za nic nemohou.*“ Ano, obyčejní Němci také za nic takzvaně „nemohli“.

PROF. MGR. MARTIN C. PUTNA, DR., ČESKÝ LITERÁRNÍ HISTORIK A KRITIK,
KOMPARATISTA, PŘEKLADATEL, SPISOVATEL A PEDAGOG UNIVERZITY KARLOVY

„*Nečtěte ruské zdroje, zvláště ty, které pocházejí z 19. století. Byly vytvořeny dějepisci na objednávku ruského impéria. V tomto ohledu se ruští carové lišili od dnešních vládců jen málo. Měli 300 let na to, aby vytvořili nové dokumenty a zničili ty autentické. Stovky let memorycidy ze strany ruského impéria udělaly svou práci. Memorycida je válka s pamětí jako součást jakékoli kolonizace. Kolonizátor bere kolonizovanému právo mluvit. Právo na vlastní verzi dějin. A také odebírá právo na veřejné porozumění s někým jiným. Nemůžeme spolu hovořit bez prostřednictví kolonizátora. Jinými slovy během koloniální informační závislosti všechno, co víte o Ukrajině, znáte z ruských zdrojů. To je kolonialismus.*“

OXANA ZABUŽKO, UKRAJINSKÁ BÁSNÍŘKA,
SPISOVATELKA A KRIČKA

MYKOLA HOHOL / NIKOLAJ VASILJEVIČ GOGOL (1809–1852)

Mykolův otec, Vasilij Afanasjevič Hohol, ukrajinský šlechtic, připravil synovi bohaté kulturní podhoubí. Patřil ke střední vrstvě ukrajinských statkářů, míval až čtyři sta nevolníků. Miloval divadlo, sám hrál, psal básně i divadelní hry. Psal je ukrajinsky na rozdíl od syna, který svá díla psal rusky. Zemřel, když bylo Mykolovi čtrnáct. Mykola pocházel ze starého šlechtického rodu Hoholů-Janovských, podle rodinné legendy ze starého kozáckého rodu. Narodil se v ukrajinských Soročincích v Poltavské gubernii, která byla součástí Ruského impéria, a mládí prožil v rodinném sídle Vasilevka.

Začínající herec s geniální pamětí byl vychován v představě, že je zázračné dítě, což byla z velké části pravda. Díky své matce sbíral lidové náměty z ukrajinské folklórní tvorby. Když zjistil, že o tuto tematiku je v hlavním městě carské říše zájem, začal ji literárně zpracovávat. Jeho první povídky mu dokonce přinesly známost s Puškinem. Roku 1828 se vypravil do Petrohradu, kde se chystal vykonat něco velkého pro lidstvo. Pracoval nejdříve jako písař na ministerstvu, pokusil se dostat k divadlu, ale jako herec nebyl úspěšný. Jeho první dílo, vydané na vlastní náklady pod pseudonymem V. Alov, romantická sentimentální výpravná báseň z idylického německého života *Gans Kjuhelgarten*, byla kritikou zcela ztrhána. Gogol celý náklad skoupil, zničil a po tomto neúspěchu se zařekl, že už poezii psát nebude.

Zlom nastal v roce 1831 po úspěchu povídkové knížky *Večery na samotě u Dikaňky*, kterou zasadil do kraje svého dětství. Byla to také doba

jeho hlubokých studií ukrajinské historie. Učil dějepis na Vlasteneckém institutu a pokusil se získat místo profesora na historickém oddělení Kyjevské univerzity. Přestože ho podporovali Puškin a ruský ministr vzdělávání, nezdál se kyjevským úředníkům dostatečně kvalifikován. O trochu lépe dopadl v Rusku, také se tak ale stalo díky působení vlivných přátel. V roce 1834 se stal profesorem středověké historie na Petrohradské univerzitě. Ovšem ani zde neuspěl nadlouho. Říkalo se o něm, že míchá lekce dějin dohromady a přednáší nesrozumitelně, takže musel rezignovat.

Po vydání dvou sborníků – *Arabesky a Mirgorod* –, v nichž se vyskytují příběhy s motivy jednak ukrajinskými, jednak petrohradskými, mohl roku 1835 konečně odejít na volnou nohu a věnovat se jen literatuře. Z povídek *Mirgorodu* je nejznámější *Taras Bulba*, zhudebněný Leošem Janáčkem. *Taras Bulba* byl napsán na základě fiktivní kozácké historie, obohacené o mistrovskou psychologii situací.

V roce 1836 se poprvé hrála v Petrohradu Gogolova satirická komedie *Revizor* s ústřední postavou žvanila Chlestakova. Tvrdí se, že námět k této hře dal Gogolovi Puškin. Vzbudila ohlasy obojího druhu – Gogol jako depresivní povaha si připouštěl spíš ty záporné. V obavách, že by za *Revizora* mohl skončit ve vězení nebo na Sibiři, odjel na Západ – žil dvanáct let v Itálii, Francii, Německu, Švýcarsku. Jezdil i do Čech – především kvůli zdraví. V Mariánských Lázních napsal svou slavnou povídku *Plášť*. V cizině pracoval na románu *Mrtvé duše* a přepisoval svou komedii *Ženitba*, ale ani s jedním neslavil takový úspěch, jaký si představoval, což vedlo k tvůrčí nejistotě, krizi a depresi. V roce 1848 se vrátil do Ruska, ale postupně se propadal do těžké duševní poruchy včetně náboženských bludů. Po období drastických asketických praktik a půstů se mu tělesné i duševní zdraví ještě zhoršilo. Zřekl se všeho, co kdy napsal, a v noci 24. února roku 1852 spálil všechny své rukopisy včetně 2. dílu *Mrtvých duší*, které původně spojoval s novým uměleckým poselstvím. Nyní je považoval za omyl, za výsledek hry, kterou s ním hrál d'ábel. Přestal jíst a 4. března 1852 v šílenství a bolestech zemřel v domě hraběte A. P. Tolstého.

Gogol psal rusky, ale psal o Ukrajině. Psal o Ukrajině, ale používal termínu Malorusko, který pak Ukrajinci začali vnímat jako pejorativní. Byl satirickým kritikem tehdejších

společenských poměrů. Jeho originální vypravěčství mělo význačný vliv na další vývoj literatury. Ale byl také mistrem satiry. O smích říkal: „*Smích je velká věc. Ničeho se lidé nebojí tolik, jako smích.*“

„V případě Mykoly Vasiljevječe Gogola mi stačí to, že po příjezdu do Petrohradu svým způsobem zmanipuloval ruskou literaturu. Dá se říct, že změnil její proud, její směřování. Byla to taková „maloruská speciální operace“ proti ruské literatuře. Gogolovi předcházela proslulý mozartovský génius Puškin. Ale ruská literatura po Gogolovi, to jsou hrůzy Dostojevského a Tolstého. Skončilo to světlé a slunné, padla tma, nastal Zločin a trest. Dá se říct, že mám úplné pochopení pro to, že psal rusky.“

JURIJ ANDRUCHOVYČ,
UKRAJINSKÝ SPISOVATEL

ARCHIP KUINDŽI (1841–1910)

Jeden z nejneobvyklejších a nejvýraznějších krajinářů druhé poloviny 19. století, malíř moře, se narodil v Mariupolu na dnešní Karasevské ulici, v Jekatěrinoslavské gubernii, která byla součástí Ruského impéria, jako syn řeckých přistěhovalců. Azovské moře se mu stalo celoživotní inspirací, stejně jako město jeho dětství. Dnes jsou známa tři data jeho narození – 1841, 1842 a 1843, protože po umělcově smrti byly v archivech nalezeny tři pasy s různými letopočty. Chlapcův otec byl chudý Řek Ivan Hristoforovyč, zemřel, když byly Archipovi pouhé čtyři roky, a matka ho brzy následovala. Osiřelého dítěte se ujal strýc. Nikdy se mu nedostalo systematického vzdělání, ale chlapce stejně zajímala jediná věc na světě – kreslení. Od raného dětství pracoval a jeho plátny byly zdi a ploty. Majitel jedné z pekáren si všiml chlapcova malířského talentu a poradil mu, aby jel na Krym k proslavenému malíři Ajvazovskému. V jeho dílně strávil Kuindži tři roky, naučil se míchat barvy a sám vytvořil několik nových odstínů, za

kteří získal mistrovu úctu. V sedmnácti letech už se ale musel spolehnout jen sám na sebe. Pět let strávil retušováním fotografií, opakovaně byl vybízen k otevření vlastního fotografického ateliéru, ale rozhodl se jinak. V roce 1865 odešel do Petrohradu, aby nastoupil na malířskou akademii. Přestože ho uznávala jak veřejnost, tak kritici, opustil studia a pustil se do vlastní práce.

V sedmdesátých letech 19. století byla každá jeho práce přijímána s neobvyklým nadšením. Připojil se ke skupině „cestovatelů“ a stále hledal nové odstíny a nové způsoby, jak přenést to, co viděl, na plátno. Novinkou byla i prezentace jeho pláten – samostatné výstavy pořádal v potměných sálech, na obraz směřoval proud světla tak, že přetékal barvami. V roce 1878 se zúčastnil světové výstavy v Paříži. Původní styl jeho pláten zaznamenala řada francouzských kritiků. Očekávala se od něj další a další mistrovská díla, ale Kuindži se cítil vyčerpaný. Kritici jej obvinili z jednotvárnosti a malíř to vnímal jako tragédii, kvůli které přestal na více než dvacet let vystavovat. Učil na Akademii a vytvořil přes 200 skic, které jsou dnes považovány za dokonalé příklady impresionismu.

Teprve v roce 1901 vystavil Kuindži nové obrazy – *Večer na Ukrajině*, *Kristus v zahradě Getsemanské* a *Březový háj*. Výstava měla obrovský úspěch. Kritici opět pěli ódy, diváci stáli ve frontách. Malíře začaly sužovat nemoci, téměř nevycházeli z domu, další jeho díla už nikdo nespasil. Umělcovo srdce se zastavilo 4. července 1910. Rakev s tělem byla umístěna na Akademii umění a odtud ji studenti odnesli na petrohradský hřbitov.

Archipu Kuindžimu se říkalo „umělec světla“, protože uměl přenášet světelné proudy tak, aby „oživily“ a měnily se na plátně. Tvrdilo se o něm, že používá tajné barvy nasbírané za měsíčního svitu, že je kouzelník, který čaruje štětcem. Za jeho nejvýraznější díla jsou považována: *Step*, *Mléčná dráha v Mariupolu*, *Ukrajinská noc*, *Večer na Ukrajině*, *Březový háj*, *Měsíčná noc na Dněpru*, *Dněpr ráno*, *Západ slunce ve stepi*, *Mraky u Moře*, *Krym*. V březnu 2022 byla při ruském náletu zničena jedna z nejkrásnějších staveb v Mariupolu, vila, ve které se nacházelo muzeum Archipa Kuindžiho. Čtyři cenné originály se podle pracovníků muzea podařilo převést na bezpečné místo. Další Kuindžiho obrazy už byly ale společně s dalšími více než dvěma tisíci uměleckými díly ukradeny z ukrajinského území ruskou armádou.

„Do rozsahu je to největší loupež umění od dob druhé světové války. Vypleněno nebo zcela zničeno bylo od začátku války na 30 ukrajinských muzeí. Jen z muzeí v Chersonu na jihu Ukrajiny zmizelo 15 000 artefaktů. Vyplenění bylo dopředu plánováno a pečlivě zorganizováno... Rusové dorazili s pěti velkými nákladními vozy. Vyprázdnit muzeum jim trvalo čtyři dny. Pobíhali okolo jako mravenci, vojáci narychlo balili tisíce obrazů do prostěradel, zatímco experti na umění pokřikovali příkazy, a všude se povaloval balící materiál. Nakládali mistrovská díla, která už nikde na světě nejsou, jako kdyby to bylo smetí.“

ALINA DOCENKO,
ŘEDITELKA MUZEA V CHERSONU

KAZIMIR MALEVIČ (1878–1935)

Průkopník abstraktního umění a otec avantgardního hnutí počátku 20. století. Narodil se v Kyjevě rodičům polského původu. Malevič byl prvním z jejich čtrnácti dětí, dospělosti se jich dožilo pouze devět. Kvůli otcovu povolání se často stěhovali po mnoha zapadlých vesničkách Ukrajiny. Malevič poznal tradiční ukrajinské umění, se kterým se seznámil hlavně ve výšivkách. Sám ho pak napodoboval a už jako malý chlapec dokázal obstojně malovat. Později byl studentem ukrajinského malíře Mykoly Pymonenka.

Rodiče se v době jeho dospívání přestěhovali do ruského Kurska. Odtud se jejich syn jen s obtížemi dostával do sídelních měst, kde jej kontakt s ruskou a posléze i západoevropskou avantgardou, především Pablem Picassem, přivedl ke zcela jinému způsobu myšlení: nejdříve ke kubismu a poté k typu geometricky koncipované abstrakce, jíž dal jméno suprematismus. Sérii svých suprematických pláten poprvé prezentoval roku 1915 na poslední petrohradské výstavě futuristů. Svou uměleckou genealogii vyložil v samostatně vydané studii *Od kubismu k suprematismu* s podtitulem *Nový*

malířský realismus. Modelovým dílem se stal jeho proslulý *Černý čtverec na bílém pozadí*. Revoluční obraz a unikátní pokus odtrhnout se od figurativního umění započal novou epochu v dějinách současného malířství a designu.

Po bolševické revoluci v roce 1917 vyučoval Malevič na výtvarných školách, publikoval a působil ve státním kulturním aparátu. O několik let později mu však Stalin zakázal malovat, cestovat a co hůř – vystavovat veškerá abstraktní díla, když avantgarda musela ustoupit socialistickému realismu. Malevič také jako jeden z prvních ve světě vyobrazil na plátně následky hladomoru 1932–1933, který na Ukrajině Stalin záměrně rozpoutal. Téma vyjádřil například v obrazech *Běžící muž* nebo kresbě *Kde jsou srp a kladivo, tam jsou smrt a hlad*.

Černý čtverec běžně visí v Domě umělců v Moskvě. Malevičův obraz s názvem *Mystic Suprematism (Black Cross on Red Oval)* vystavený v roce 2015 v aukční síni Sotheby's v New Yorku měl tehdy prodejní cenu 45 milionů dolarů (téměř miliarda korun).

Malevič zemřel ve věku 57 let v Leningradě (dnes Sankt Petěrburgu) na rakovinu.

„Městské muzeum Amsterdam (Stedelijk Museum) nebude nadále prezentovat avantgardního umělce Kazimira Maleviče jako Rusa a nově o něm hovoří jako o malíři narozeném na Ukrajině rodičům polského původu. Také Metropolitní muzeum v New Yorku přezkoumalo informace o národnosti některých umělců a jako Ukrajince nově představuje Ilju Repina, Archipa Kuindžiho a Ivana Ajvazovského. Podobné posuny napravují dezinterpretaci – at' už záměrnou, nebo z lenosti – regionu Sovětského svazu (potažmo Ruského impéria) jako jednoho nekonečného Ruska; podobně jak by ho rád viděl současný ruský vůdce Vladimir Putin.“

OLESJA CHROMEJČUK,
HISTORIČKA A ŘEDITELKA UKRAJINSKÉHO
INSTITUTU V LONDÝNĚ

HEORHIJ NARBUT (1886–1920)

Ukrajinský grafik a akademický malíř. Nejvíce známý je především jako tvůrce knihy *Ukrajinská abeceda* (1917). Ta obsahuje 17 písmen, v nichž dokázal spojit tradiční grafické prvky ukrajinských tištěných knih a inovační přístupy západoevropských typografů a designérů. Prolínají se v ní jednoduchost s propracovaností černobílé grafiky.

Grafiku Narbut studoval u znamenitého petrohradského mistra I. J. Bilibina. Ilustroval Krylovovy *Bajky*. Je autorem několika působivých akvarelů, jako je např. *Alegorie začátku první světové války* (1914) s archetypickým symbolem smrti – kostlivcem s kosou a dlouhým černým závojem vlajícím na pozadí černých mračen. Nejznámější Narbutovou prací se však staly jeho experimentální ilustrace ke klasické poemě Ivana Kotljarevského *Aeneida*, parodie na Vergiliův epos.

Na sklonku svého života, v roce 1918, byl Narbut pověřen historickým posláním: pro nově vyhlášenou nezávislou Ukrajinou lidovou republiku navrhl téměř všechny státní atributy, zejména určil vzhled tehdejších bankovek a poštovních známek, navrhl ukrajinský státní znak s trojzubcem a logotypy všech ministerstev a státních úřadů. Po revoluci byly jeho kresby užity pro první ukrajinské bankovky.

Roku 1918 Narbut onemocněl tyfem, je muž jeho oslabený organismus podlehl roku 1920.

„Z toho, že Metropolitní muzeum nakonec uznalo ukrajinské umělce za ukrajinské až nyní, je jasné, jak velký je problém ukrajinské identity v zahraničí. Když požádám někoho v Německu nebo v České republice, aby jmenoval alespoň jednoho ukrajinského umělce, skladatele nebo spisovatele, nejmenuje většinou nikoho. Ale ruské umělce dokáže vyjmenovat bez problému. Diplomacie s Ukrajinou je stále vedena shora, protože existuje intuitivní vědomí, že nemáme nic. Abyste mohli světu ukázat své

díla, museli jste jet do Moskvy nebo Petrohradu – definovat svou identitu jako ruskou, a teprve pak jste se mohli prezentovat v zahraničí. Příběhy o odporu a zachování vlastní identity často končily cestou na Sibiř. Proto také my Ukrajinci známe jen málo svých hrdinů. Byl bych rád, aby se nyní na Ukrajině i ve světě objevovaly pravdivé informace o našem ukradeném intelektuálním dědictví.“

OLESIJ DORYČEVSKIJ,
UKRAJINSKÝ REŽISÉR, HEREC A DRAMATIK

MYKOLA LYSENKO (1842–1912)

Skladatel, klavírista, sběratel lidových písní, organizátor hudebního dění a hudební pedagog. Narodil se v obci Hryňky v Poltavské oblasti na Ukrajině. Hudební vzdělání absolvoval v Kyjevě a v Charkově. Poté nastoupil na matematicko-fyzikální fakultu univerzity v Kyjevě. Ta byla tehdy nejprogresivnější z ukrajinských vysokých škol, zdejší studenti žili revolučními názory na ukrajinské národní sebeurčení a bránili vlivu všudypřítomné rusifikace na pokrokově smýšlející inteligenci. Pořádali etnografické expedice sloužící k seznámení s vesnickou kulturou ukrajinského národa. Hudebník Lysenko zde začal sbírat hudební folklór, čímž byla započata jeho celoživotní sběratelská činnost.

Zhudebnil monumentální soubor skladeb na básně největšího ukrajinského básníka Tarase Ševčenka, později nazvaný *Hudba ke Kobzarovi*. V první polovině sedmdesátých let 19. století se rozhodl prohloubit si vzdělání na petrohradské konzervatoři ve třídě mistra orchestru Nikolaje Rímského-Korsakova. V Petrohradě se seznámil s představiteli Mocné hrstky a jako organizátor se zapojil do tamního kulturního života. Dá se předpokládat, že ukrajinskými melodiemi a jejich úpravami Lysenko tehdy inspiroval i tvorbu samotného Rímského-Korsakova. Dodnes populární je Lysenkovo zhudebnění legendární komedie *Natalka Poltavka* od

zakladatele moderního spisovného ukrajinského jazyka Ivana Petrovyče Kotljarevského. Je také autorem prvních ukrajinských dětských oper. Jeho téměř výhradním libretistou je básník a dramatik Mychajlo Petrovyč Staryckyj. Z jejich spolupráce vzešla mimo jiné opera *Utonulá* na syžet Nikolaje Gogola a nejrozsáhlejší Lysenkovo dílo – první ukrajinská hrdinská opera *Taras Bulba* podle syžetu známé Gogolovy novely. Čajkovskij i Rimskij-Korsakov byli dílem nadšeni a chtěli jej uvést v Petrohradě. Lysenko ale nesouhlasil s požadovaným přeložením libreta do ruštiny, a tak se za svého života premiéry své největší opery nedočkal.

Po celý život pracoval Lysenko oficiálně jako učitel hudby, ve volném čase komponoval, vystupoval jako klavírista i sbormistr, sbíral a upravoval lidové písně a pomáhal organizovat kulturní život v Kyjevě i na dalších místech. Se sborem pořádal turné po celé Ukrajině a pomáhal s emancipací ukrajinské hudební kultury. Je zakladatelem hudebně-dramatické školy, jež napravila bolestnou absenci možnosti vzdělávání pod vedením zkušených pedagogů na Ukrajině. Jeho klavírní tvorba neměla svou vyzrálост na tehdejší Ukrajině obdoby a předznamenala vývoj ukrajinské hudby nadlouho dopředu.

„Lidé, kteří hájí Putinův režim, k tomuto úkolu přistupují jako literární kritici, kteří vše neustále rozebírají a rozebírají. Ukrajinský odpor, který ztělesňuje prezident Volodymyr Zelenskij, ale mnohem víc připomíná literaturu samotnou. Dbá na umělecký dojem, samozřejmě, ale dělá to proto, aby vyjádřil určité hodnoty. Pokud je to jediné, co máte po ruce, literární kritika, pak se vám nevyhnutelně vše rozplyne ve vzduchu a přijdete o hodnoty, díky nimž je demokratická politika vůbec možná. Pokud ale máte literaturu, získáváte v ní určitou jistotu, že hájit některé hodnoty je zajímavější a odvážnější, než je bagatelizovat nebo se jim vysmívat. Tvorba kritice předchází a přežívá ji. Je lepší jednat než zesměšňovat. Periklés to formuloval takto: ‚Víc než na vojenské přípravy a úskoky spoléháme na odhodlanost k činům vyrůstajícím v našem srdci.‘ Kontrast mezi nažehlenými černými obrazy ruských ideologů a propagandistů a upřímnými olivovými barvami ukrajinských vůdců a vojáků nám připomíná jeden ze základních požadavků demokracie: že se jednotlivci musí otevřeně hlásit ke svým hodnotám, i když je to pro ně riskantní... Ukrajina válčí proti tyranii,

kteří je zároveň koloniální mocností. Pro Evropu je zcela zásadní, aby Ukrajina vyhrála a Rusko prohrálo. Evropská unie je sdružením postimperiálních států. Některé z nich jsou bývalými imperiálními metropolemi, jiné postimperiálními periferiemi... Evropské státy, které se dnes pyšní svou tradicí právního státu a tolerance, se totiž skutečnými demokraciemi staly až poté, co prohrály svou poslední imperiální válku.“

TIMOTHY SNYDER, AMERICKÝ HISTORIK,
ODBORNÍK NA DĚJINY STŘEDNÍ A VÝCHODNÍ
EVROPY, PROFESOR NA YALEOVĚ UNIVERZITĚ,
PRO MAGAZÍN FOREIGN AFFAIRS

JAZYK VÁLKY

Ve čtvrtek 24. února 2022 probouzí Ukrajince hluk výbuchů, drnění telefonátů a textové zprávy: „*Už to začalo.*“ S manželkou Olenou žijeme ve městě Hostomel. Moji rodiče bydlí nedaleko od nás v Buče. Od časného rána nad námi létají ruské vrtulníky a stíhačky. Kvůli ostřelování hostomelského letiště je vzduch cítit střelným prachem a kouřem. Večer 24. února se nám s Olenou podařilo evakuovat.

MĚSÍC

Lidé, kteří tu noc jeli po téměř zcela ucpaných silnicích naší vlasti, si přesně pamatují, jak byl té noci úplněk krvavý. Nikdy předtím a doufám, že ani nikdy potom už neuvidím měsíc, který se tak krvelačně sklání k zemi s krví potřísněnou tvář. Nenacházím slova. Nedokážu najít ty správné argumenty, které by rodiče přesvědčily, aby z Buče odjeli. Stráví tři týdny na Rusy okupovaném území. Týden po invazi spadne na náš dům ruský granát a pohrbí tam mou minulost s Olenou. Ale ještě děsivější je, že desítky našich neuvěřitelných sousedů zůstanou po celou dobu okupace v našem ostřelovaném obytném komplexu v Hostomelu a budou každý den bojovat o život svůj i těch, kteří žijí poblíž.

JAKÝ JE ŽIVOT ZA INVAZE?

Smrt není nikdy daleko. Každý den zprávy o zabíjených spolupracovnících. Přátelích přátel. O známých. O vojácích, s nimiž jste ještě den předtím viděli rozhovor. Fotografech. Novinářích. Civilistech. Mírumilovných občanech. Jak později řekne zpěvačka Saša Kolcová: „*Na Ukrajině známe každého mrtvého přes pár podaných rukou,*

takže každá smrt bolí.“ Válka je souhrnem tragédií, na které nelze zapomenout, a martyrologií zničených měst a kulturních památek.

JAK VYPADÁ KNIŽNÍ BRANŽE ZA INVAZE?

Spisovatelé, překladatelé, nakladatelé hynou. Sklady nakladatelů jsou ničeny. Knihovny hoří. Rusové pálí ukrajinské knihy a „čistí“ knihovny od „nepřátelské“ literatury. Nakladatelství přestávají pracovat. Některá nenápadná nakladatelství založená veterány protiteroristické operace, která fungují od roku 2014, končí, protože veškeré jejich osazenstvo odešlo do války. Prodeje prudce klesají. Knihkupectví se po několikaměsíční odstavce znovu otevírají až nyní. Ceny papíru a tiskovin rostou. Stovky knih připravených do tisku v tomto roce nespátí světlo světa. Celá generace autorů se ve světové literatuře neprosadí. Tisíce vnitřně vysídlených lidí se možná už nikdy nebudou zabývat literaturou, překladem ani výtvarným uměním, protože potřebují přežít. Nebo možná v této krvi nasycené karmínové mlze války znovu objeví hodnotu své tvůrčí práce.

Během prvního měsíce invaze jsem všem odepisoval, že se nechci podílet na žádném z kulturních projektů, do nichž jsem se předtím zapojil. Nemůžu uvažovat o termínech projektů, když můžu plánovat nanejvýš na 15 vteřin dopředu – což je doba, za kterou se v mé zemi aktualizuje mapa leteckých poplachů. Termín projektu, který mi nabízíte, je v pár nejbližších měsících? To myslíte vážně? Jsem člověk bez minulosti, s pochybnou přítomností a bezpochyby šťastnou, ale velmi vzdálenou budoucností. A pokud jsem byl dříve přesvědčen, že umělecké dílo musí mít určité nadčasové kvality, které mu umožní obstát ve zkoušce časem, teď je tu ještě přísnější požadavek – musí obstát ve zkoušce genocidu.

U kolika knih se ukáže, že nestojí za dotisk, kolik filmů a výstav pobude hodnotu a bude vypadat naivně nebo anachronicky? Na kolik válečných filmů se už nebudeme moci ani dívat? A kolik

klasických děl ukrajinské literatury nám naopak začne připadat důvěrně známých a srozumitelných? Klíčový pojem, o němž jsem přemýšlel od prvního dne invaze, je jazyk války. Co děláme s jazykem? Co s námi může jazyk udělat? Jazyk války je přímý jako rozkaz, který se nedá vykládat tak či onak, který nepotřebuje vysvětlení. Mluvíme jasněji, jednodušeji, v odsekávaných obrazech, šetříme si navzájem čas a sytíme rozhovor informacemi. Bez slz. Bez řečnických otázek. Do civilních rozhovorů stále častěji proniká vojenské potvrzení získaných informací – říkáme „plus“, což je obdoba českého „rozumím“.

Jazyk války je proud řeči, v němž promlouvá trauma. Trauma nemůže mlčet. Válka vede k návratu k nejjednodušším prostředkům komunikace. Rodiče píšou fixami na záda malých dětí jména, adresy, telefonní čísla. Kdyby se ztratili. Rodiče nebo děti. Kdyby je někdo zabil. Rodiče nebo děti. Když není po ruce fixa, lékaři na bojišti doporučují napsat čas nasazení škrtdla na postiženou končetinu přímo na čelo zraněného kamaráda, a to jeho vlastní krví. Na křížích bývá často prostý nápis „Neznámý“. Pokud člověka zastřelí v autě a nic se o něm neví, pak na kříž přibijí SPZ auta. V Mariupolu porůznu visí obrovské popsané archy papíru – příbuzní hledají příbuzné. Lidé hledají lidi...

JAZYK VÁLKY. TO JSOU SLOVA LOUČENÍ

Přijde mi zpráva od kamaráda, který vstoupil do armády. Odjíždí na misi, z níž se ne každý vrátí živý. Prosí mě, abych vyřídil jeho ženě a dětem, že je miluje a že pokud se mu něco stane, pak tyto jeho činy nebyly omyl. Je si vědom nebezpečí, které mu hrozí, ale nic z toho není marné. Všechno má smysl. Miluje hudbu. Komunikuje pomocí hudby. Posílá odkaz na skladbu, s níž se vydává do boje. Zatímco píšu tyto řádky, hraje tato skladba ve smyčce. *Thunderstruck* od AC/DC. Budu ji poslouchat, dokud se mi znovu neozve.

„Žiju.“ Nebo alespoň „+“ či „++“.

Osmý měsíc invaze se chýlí ke konci. Teprve před několika týdny jsem byl s to znovu začít číst. Je to

jako učit se znovu chodit. Během ruské invaze mi přišlo zatěžko věřit umělecké beletrii. Nevěřím, že se dá uniknout do fiktivního světa, když jediná realita vašeho jediného života je v plamenech. Umění samozřejmě může utěšit. V dnešní době má ale umění každodenní účel – stát se kronikou. Nemilosrdně zaznamenávat každý zločinný krok, každý čin ruských okupantů. Realita literatury faktu, dokument, v němž se nesmí ani stříhat, dokonce ani korigovat barvy. Musíme přežít, abychom vydali svědectví a nedopustili, aby se na ruské zločiny zapomnělo. Čím více nás zabijí, tím více nás bude svědčit o jejich zlu.

Náš postoj k úplnému odmítnutí ruského obsahu a ruské kultury včetně klasiky považují ostatní země za příliš radikální. Organizátoři festivalů se snaží spojit ukrajinské a ruské umělce v rámci stejných panelů, diskusí, antologií. Organizátoři festivalů nechápou, že Rusko je pro nás kanibal, terorista a násilník. Rusko je válečný zločinec: není schopno vést válku proti armádě, bojuje proti civilistům. To je realita „retraumatizace“, kterou budeme muset snášet po desetiletí.

JAKÉ JE ŽÍT ZA INVAZE?

Je to každodenní hledání cesty peklem. Je to ztráta vašich nejbližších. Je to truchlení za mrtvé, které jste nikdy nepoznali, ale kteří vám připadají jako rodina. Protože my všichni jsme jedna rodina. Žít za invaze znamená každý den čekat na zprávy od příbuzných. Jako v těch týdnech, kdy jsme den co den čekali na textové zprávy od rodičů z okupované Buče. A nakonec se objevila jedna krátká zpráva: „Žijeme“. A jako teď, když čekám na zprávy od svých bratrů ve zbrani. Jen jeden malý symbol, který znamená život.

„+“

„++“

Okupovaná území budou svobodná. Rusko bude potrestáno. A na zlo se nezapomene. Sláva Ozbrojeným silám Ukrajiny! Sláva Ukrajině!

OLEKSANDR MYCHED, MLADÝ UKRAJINSKÝ SPISOVATEL V ŘÍJNU 2022 NA PRAVIDELNÉM FESTIVALU LVOVSKÉ KNIŽNÍ FÓRUM, KTERÝ SE KONAL NAVZDORY VÁLEČNÉMU STAVU.

POGROMŮ PŘIŠLA NOVÁ SVĚŽÍ ÉRA.
DRUH DRUHA ŠKRTÍ BEZ VŠÍ ZÁVADY.
ZA KERENSKÝM JIŽ PADÁ PORTIÉRA.
S LENINEM TROCKIJ SEDÍ U VLÁDY.
V BRATRSKÉ KRVÍ ROZVLNĚNÉM MOŘI
BOLŠEVİK V RUSKU NYNÍ VÍTĚZÍ.
NÁRODNÍCH KOMISAŘŮ VLÁDA SE TU TVOŘÍ
A V JINÉ FORMĚ – JINÉ ŘETĚZY.
A UKRAJINA, VOLNÉ DÍTĚ STEPI,
NA KOZÁCKÉHO SEDLÁ NA KONĚ.
A JEJÍ ZJEV SE VYTYČUJE LEPÝ.
JAK RUDÁ RŮŽE V SMUTNÉM ZÁHONĚ.

JAROSLAV HAŠEK,
BÁSEŇ K SILVESTRU 1917, NOVINY ČECHOSLOVAN, KYJEV

Foto Patrik Borecký

TVŮRCI A HERCI

OLEKSIJ DORYČEVSKYJ

Dramatik, režisér a herec. V roce 2013 absolvoval Kyjevskou národní univerzitu divadla, filmu a televize, obor herec. V roce 2011 zahájil svou hereckou kariéru v Kyjevském národním akademickém mladém divadle. Hrál v řadě inscenací v Mladém divadle, Divadle na levém břehu Dněpru a Wild Theatre a byl za ně opakovaně oceněn jako nejlepší mladý ukrajinský herec. V roce 2014 debutoval jako režisér hrou *Haydamaki* v divadle Pasika. Poté ve Wild Theatre pravidelně inscenoval texty na aktuální sociální témata. Je autorem sedmi divadelních her, které byly s úspěchem hrány na mnoha místech Ukrajiny: v Kyjevě, Oděse nebo Severodoněcku. Po několika ročníků byl kurátorem divadelních festivalů: Týden skutečné hry, Liutyj/February nebo Osten-Sacken festival bez pódia. V roce 2018 byl zařazen do seznamu 35 nejúspěšnějších mladých umělců na Ukrajině. V současné době žije s rodinou v Německu, kde dále hraje divadlo, píše a režíruje.

JAROSLAVA SYDORENKO

Vystudovala divadelní design na Royal Welsh College of Music and Drama v anglickém Cardiffu a obor módního návrhářství v Kyjevě. Od té doby spolupracuje jako scénografka a výtvarnice s Theatre Dortmund, National Theatre Wales, Moving Theatre a dalšími. Během své kariéry pracovala v různých oborech – činohra, komedie, opera, fyzické divadlo, muzikál, loutkářství, postmoderní drama, krátké filmy aj. Její nedávné spolupráce zahrnují scénografii a kostýmy pro inscenace *Küchenopera* a *Die Kinder des Monsieur Mathieu* (Oper Halle), spolupráci na scénografii pro *Zerline* (Schauspiel Dortmund) a kostýmní návrhy pro *Das Tierreich* (Schauspiel Dortmund). V současné době žije v Německu a pracuje jako vedoucí produkce v Oper Halle.

KATJA GAPOČKA

Absolventka kyjevské konzervatoře, skladatelka a frontmanka ukrajinského undergroundové

ho indie dua Gapochka. Skupina prošla řadou transformací, vystupovala na Global Battles of The Bands v Londýně a v roce 2017 se ustálila do dua, které tvoří Katja Gapočka a Jevhen Jakšyn. Indie rockový styl plný oldschoolových a post-punkových motivů představuje tavicí kotlík žánrů. Od svého prvního vystoupení se Katja a Jevhen ukázali jako silné spojení kytary a výjimečných vokálů. Hlas Katji Gapočky patří do první desítky hlasů nové ukrajinské hudby. Jevhen Jakšyn, kytarista, aranžér a umělec, nyní bojuje za svou zemi. Katja proto v současnosti hraje akustické sólo.

SIMONA PETRŮ

Jako dramaturgyně začínala v brněnském Divadle v 7 a půl a poté byla dramaturgyní Divadla Husa na provázku. Jako hostující dramaturgyně a dramatička spolupracovala i s mnoha dalšími divadly. Je autorkou divadelních her *Mašíni – cestou samurajů*, *Zasnoubené se smrtí*, *Marx Bros* (HaDivadlo), *Tichý Tarzan a PŠT!* (Divadlo Husa na provázku), *Medvědi* (Klicperovo divadlo), *Mileniny recepty* (Studio Hrdinů), *Věra* (ND Brno), *Náhradní existence* (A studio Rubín) ad. Spolupracovala např. s režiséry Matějem T. Růžičkou, Annou Petrželkovou Davidovou, Kamílou Polívkovou, Janem Antonínem Pitínským, Vladimírem Morávkem nebo Michalem Dočkalem. V Městských divadlech pražských má za sebou například dramaturgii inscenace *Andělé v Americe* a *Smrt obchodního cestujícího* režiséra Michala Dočkala. S režisérem Michalem Hábou spolupracovala na dramatu *Sláva a pád krále Otakara* v divadle Komedie. Stála u zrodu projektu *IMAGINE UA* na podporu ukrajinských umělců a ukrajinské živé kultury a v současné době je jeho stálou dramaturgyní.

BOHDAN LOGVYNOVSKYJ

Návrhář pohybu, kreslíř a 2D animátor. Vystudoval Kyjevskou národní univerzitu divadla, filmu a televize. Pracoval jako režisér na populárních ukrajinských kanálech: New Channel a STB. Ve společnosti Sensorama pracoval jako výtvarník vizuálních efektů a vyvíjel fotorealistické digitální obrázky a efekty.

JEKATERINA GAZUKINA

Vystudovala ukrajinistiku a obor tlumočnictví a překladatelství – ruština na FF UK v Praze.

Společně s Alexandrou Stelibskou přeložila román současného ukrajinského spisovatele Tarase Prochaska *Jinací* (2013). Překlad úryvku z románu *Jinací* byl v roce 2010 oceněn čestným uznáním v překladatelské soutěži Ostravské univerzity a v soutěži Jiřího Levého. V soutěži o Cenu Evalda Schorma za rok 2009 se umístila na druhém místě za překlad hry Jurije Klavdijeva *Anna*. Společně s Terezou Chlaňovou přeložila divadelní hru Anny Jablonské *Pohané* (2014). V roce 2017 vyhrála 1. ročník překladatelské soutěže z ukrajinského jazyka do jazyka českého. V současné době pracuje s Terezou Chlaňovou na překladu několika knih.

BEÁTA KAŇOKOVÁ

Studia činoherního herectví na pražské DAMU absolvovala mimo jiné rolími Nataši v Čechovových *Třech sestrách* v režii Tomáše Töpfera či Ollie v McDowallově *Pomoně* v režii Jana Holce. V letech 2017–2018 byla v angažmá v Jihočeském divadle v Českých Budějovicích, kde zaujala rolími například ve Vyrpajevově inscenaci *Letní vosy nás štípou už i v listopadu*, *Téměř dokonale lásce* Nicole Moellerové a v Havelkových *Elitách* v režii Martiny Schlegelové. Spolupracovala i se Švandovým divadlem, na několika projektech s Divadlem Spektákl nebo s oceňovaným imerzivním projektem *Pomezí*. Televizní diváci ji znají ze seriálu *Pan profesor*. Objevila se ve filmu *Hranice lásky* a výraznou roli má ve filmu *Běžná selhání* premiérováném v roce 2022 na Filmovém festivalu v Benátkách. Do angažmá v Městských divadlech pražských vstoupila rolí Harper v Kushnerových *Andělech v Americe* v režii Michala Dočekala, hraje také Ofélii v Dočekalově inscenaci *Hamleta*. Titulní roli má v adaptaci románu Zdeny Salivarové *Honzlová*.

SÁRA AFFAŠOVÁ

Vystudovala činoherní herectví na pražské DAMU. V divadle DISK absolvovala výraznými rolími v inscenacích *Choroby mládí* v režii Barbory Maškové, *Cizinec hledá byt* v režii Tomáše Loužného a *Rozhovory s astronauty* režisérky Zuzany Burianové. S Tomášem Loužným a Barborou Maškovou spolupracovala i na mimoškolních projektech, scénických čteních a autorských inscenacích. Objevila se ve filmech *The Death and Life of John F. Donovan* režiséra Xaviera Dolana a *Teroristka* v režii Radka Bajgara. Zahrála si také v seriálech *Rapl*, *Specialisté* nebo *Single*

lady, diváci ji ale znají především jako Janu ze seriálu *Ulíče*. V Městských divadlech pražských účinkuje například v inscenaci románu Jaroslava Havlíčka *Neviditelný* v režii Martina Františáka, autorském muzikálu *Elefantazie* Davida Drábka nebo *Smrt obchodního cestujícího* a *Vojna a mír* režiséra Michala Dočekala. Výraznou roli má také v inscenaci podle Chaplinova filmu *Diktátor* v režii Martina Čičváka.

VIKTOR DVOŘÁK

Po absolvování DAMU nastoupil do angažmá v Moravském divadle Olomouc, kde se představil nejen na velké scéně, ale také v alternativním Studiu Hořící žirafy spjatém s osobností Davida Drábka. Po třech letech odešel do ostravského Divadla Petra Bezruče. V sezoně 2006/07 zde získal první místo v divácké anketě za mužský herecký výkon. A za roli Louise Aronsona v inscenaci *Andělé v Americe* režiséra Michala Dočekala v Městských divadlech pražských obdržel roku 2019 Cenu Thálie za mužský herecký výkon. Dlouhodobě spolupracuje s divadelní společností Aqualung a pohybovým divadlem Veselé skoky. Divákům je dobře známý také z televizní obrazovky a z dabingu. Objevil se v seriálech *První republika*, *Zdivočelá země*, *České století*, *Kriminálka Anděl*, *Ordinace v růžové zahradě*, *Redakce* ad. Hrál také v pohádce *Tři bratři*, ve filmu Ireny Pavláškové *Pražské orgie* a ztělesnil postavu Václava Havla ve snímku Slávka Horáka *Havel*. V Městských divadlech pražských má výrazné role v inscenacích *Vojna a mír* a *Smrt obchodního cestujícího* režiséra Michala Dočekala nebo *Yerma* režiséra Mariána Amslera.

PRVNÍ ŘADA

KLUB DIVÁKŮ MĚSTSKÝCH DIVADEL PRAŽSKÝCH

MÍSTO DŮVĚRNÝCH POTKÁNÍ – POŘAD HOVORŮ A HUDBY, S LIDMI Z JEVIŠTĚ I ZÁKULISÍ – JEN PRO VÁS!

VÍCE ZÁŽITKŮ! VÍCE VÝHOD! ABSOLUTNÍ PŘEHLED!

CHCETE MÍT MĚSTSKÁ DIVADLA PRAŽSKÁ, TEDY DIVADLA ABC, ROKOKO A KOMEDIE, Z PRVNÍ ŘADY? RAČTE VSTOUPIT DO NAŠEHO KLUBU DIVÁKŮ PRVNÍ ŘADA!

Více informací o výhodách pro členy klubu najdete na našem webu www.mestskadivadlaprazska.cz.

BUĎTE

V OBRAZE!

OLEKSIJ DORYČEVSKYJ
JAK UMĚT KRÁST
ANEB PŘÍRUČKA MEZINÁRODNÍ ZLODĚJINY

PREMIÉRA 24. 3. 2023 V DIVADLE ROKOKO

Osmá premiéra sezony 2022/23.

Program k inscenaci vydávají Městská divadla pražská.

Ředitel Daniel Příbyl.

Umělecký šéf Michal Dočekal.

Zřizovatelem je Magistrát hlavního města Prahy.

Program připravila Simona Petrů.

Grafická úprava Lucie Zelená.

Projekt je realizován za podpory Goethe-Institutu
Česká republika v rámci finančních opatření Spolkového
ministerstva zahraničí z dodatkového rozpočtu pro rok 2022
určeného ke zmírnění dopadů ruské invaze na Ukrajinu.

Inscenace je uvedena v rámci Měsíce Ukrajiny,
který podpořil Švédský institut prostřednictvím organizace
Malý Berlín a projektu Re-Source! Ukraine.

RE:SOURCE!
UKRAINE

Projekt IMAGINE UA vzniká za podpory

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Národní
plán
obnovy

MINISTERSTVO
KULTURY

bnt attorneys
in CEE

ROKOKO

MĚSTSKÁ
DIVADLA
PRAŽSKÁ

ABCKOMEDIE

ukrainian
institute